

Štylistická analýza testamentov zo Starej Ľubovne s dôrazom na emotívnosť textu

Peter Karpinský

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
peter.karpinsky@unipo.sk

Kľúčové slová: testament, Stará Ľubovňa, kompozícia, obsah, emotívnosť

Keywords: testament, Stará Ľubovňa, composition, content, emotivity

1 Závety/testament – všeobecná charakteristika

Testament¹ (z lat. testamentum) patril a patrí do kategórie právnych úkonov, pričom podľa R. Kuchára (1998) išlo o veľmi staré riešenie usporiadania a odovzdania vecí/majetku potomkom a pozostalým, aby nevznikli nijaké nedorozumenia v rozdelení majetku po smrti závetcu.² Testament je tak výsledkom právneho aktu, ktorým sa vykonáva jednostranný právny úkon vo veci rozdelenia/odkázania hnutelných i nehnuteľných majetkov v prípade smrti.

Zo súčasného hľadiska je testament/závet³ „právnym úkonom, ktorým jeho zriaďovateľ ustanovením dediča vyjadruje svoju vôľu (v záвете vymedzeného rozsahu) vylúčiť uplatnenie dedenia zo zákona. Je delaçným dôvodom, na základe ktorého sa dedičstvo ponúka osobám ustanoveným v záвете za dedičov. Delaçiou získava povelaný k dedeniu právnu možnosť byť dedičom“ (Kleňová, 2013, s. 665). *Občiansky zákonník*, zákon č. 40/1964 Zb., § 476 – 480 v tretej hlave *Dedenie zo závetu* v súčasnosti presne vymedzuje niektoré formálne a obsahové náležitosti tvorby závetu: „Poručiťel môže závet buď napísať vlastnou rukou, alebo ho zriaďiť v inej písomnej forme za účasti svedkov alebo vo forme notárskej zápisnice. V každom záвете musí byť uvedený deň, mesiac a rok, kedy bol podpísaný, inak je neplatný. [...] Vlastnoruční závet musí byť napísaný a podpísaný vlastnou rukou, inak je neplatný. Závet, ktorý poručiťel nenapísal vlastnou rukou, musí vlastnou rukou podpísať a pred dvoma svedkami súčasne prítomnými výslovne prejavíť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Svedkovia sa musia na závet podpísať. [...] Poručiťel môže prejavíť svoju poslednú vôľu do notárskej zápisnice;

¹ R. Kuchár (1998) uvádza, že v slovacikách zo 16. – 18. storočia sú na označenie testamentu využité aj iné pomenovania: *konečná, ostatná, posledná vôľa, ostatný, porukovní poriadok, poriadok, poručenie, poručenie, porukomie, porukomstvo, dispozícia, ostatná, posledná, testamentová dispozícia, rozkázanie a kšaft*.

² Na túto funkciu upozorňuje aj prvý text umiestnený na začiatku knihy Ľubovnianskych testamentov: „*Testamenty albo dispositye dobr przy ostateczney woley ludzi roznych, stanú rozneho czyniące przed śmiercią swoią w dobrej pamięci; Dla lepszego porzadku, łatwieyszego znależięnia a lepszego obwarowania* [...]“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 34) – Závetu alebo dispozície majetku z poslednej vôle rôznych ľudí, rôzneho pôvodu, vykonané pred ich smrťou pri dobrej pamäti. Pre lepší poriadok, jednoduchšie nájdanie a lepšie riešenie [...] – voľný preklad P. K.

³ V práci budeme pomenovania *závet* a *testament* chápať ako synonymné, hoci v súčasnej právnej praxi sa využíva už len označenie *závet*. A. Švecová sa vo svojej štúdií Mestský závet a jeho právne uchopenie v novovekom práve platnom na Slovensku venuje vývoju pomenovania označujúceho úkon *mortis causa* a vývoju pomenovania výsledku tohto úkonu: „Slovenčina poznala už z najstarších slovenských závetov termín *posledná, ostatná vôľa*, ktorý niesol v spojení s adjektívom *posledný/ostatný* v staršej terminológii popri neutrálne chápanej *schopnosti slobodne sa rozhodovať*“ aj pomerne vyhranený terminologický význam *testamentu*, ktorý dodnes v ľudovej slovtvorbe (tak slovenskej, ako aj českej) stále pretrvávajú *unum et idem* v totožnej historickej konotácií. Pre pomenovanie úkonu závetu sa zaužíval synonymný rad termínov, aktívny uzuálne najmä v súdovej uhorskej právnej praxi: *ultima voluntas, Testament/um, letzte Willensmeinung, letzter Wille, Satzung, Willenvermächtnis, testamentarische Ordnung*, ktorý v slovenských redakciách znel napríklad: *(ostatná, posledná) dispozícia, kšaft, poriadok, porukomie, porukomstvo, poručenie, konečná, ostatná alebo posledná vôľa*, no najčastejšie užívaným termínom zostal testament a v maďarčine: *végső (utolsó) akaratéskivanság, végrendelet*“ (Švecová, 2012, s. 252).

osobitný zákon ustanovuje, kedy sa musí úkon urobiť pred svedkami. [...] Svedkami môžu byť iba osoby, ktoré sú spôsobilé na právne úkony. Svedkami nemôžu byť nevidomé, nepočujúce, nemé osoby, tie, ktoré nepoznajú jazyk, v ktorom sa prejav vôle robí, a osoby, ktoré majú podľa závetu dediť. Závetom povolaný ani zákonný dedič a osoby im blízke nemôžu pri vyhotovovaní závetu pôsobiť ako úradné osoby, svedkovia, pisatelia, tlmočníci alebo predčitelia.“⁴

Oproti súčasným zákonitostiam tvorby závetu boli pravidlá jeho kreovania a podmienky platnosti v minulosti o čosi presnejšie a konkrétnejšie špecifikované, o čom ešte prinesieme informácie v nasledujúcej časti štúdie.

2 Kniha testamentov mešťanov mesta Stará Ľubovňa 1660 – 1747

2.1 Všeobecná charakteristika

Kniha testamentov mešťanov mesta Stará Ľubovňa 1660 – 1747 predstavuje jeden z mála zachovaných archívnych prameňov z mesta Stará Ľubovňa, keďže mnohé ďalšie boli rôznym spôsobom zničené (napr. aj vývozom do zberných surovín). Rukopisná pamiatka zachytáva 49 testamentov, inventárov a potvrdení testamentov a reprezentuje zaujímavý prameň predovšetkým o živote testátorov, ale prináša informácie aj o fungovaní dobovej spoločnosti, o majetkových a rodinných pomeroch⁵ a tiež o stave a charaktere jazyka používaného v danom období na slovensko-poľskom pomedzí.

Kniha testamentov zo Starej Ľubovne, pochádzajúca z rokov 1660 – 1747, je uložená v Štátnom archíve Prešov, pracovisko Stará Ľubovňa vo fonde Magistrátu mesta Stará Ľubovňa 1330 – 1839 pod inventárnym číslom 10 v škatuli číslo 3. V roku 2016 komentovaný diplomatický prepis knihy testamentov vydali F. Marcinová a P. Žarnovský.

Kniha má rozmery 160 x 200 mm a v roku 1977 bola reštaurovaná. Podľa údajov F. Marcinovej a P. Žarnovského kniha bola pred reštaurovaním „veľmi poškodená, znečistená a napadnutá škodcami. Z pôvodného obalu sa zachovali iba fragmenty. Bola často používaná, o čom svedčí aj opotrebovanie. Blok knihy bol zošíty na 3 jednoduché pravé väzby, ktoré boli narušené vlhkosťou. Vlhkosť narušila vlákna i lepidlá v papieri, pričom znížila ich pevnosť a životnosť. Znamky používania bolo vidieť aj na listoch, ktoré boli silno znečistené. Po zreštaurovaní sú chýbajúce a poškodené časti doplnené.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 24).

Jednotlivé texty, ktoré sú súčasťou knihy, sú napísané na papieri atramentom, majúcim pri rôznych testamentoch rozdielnu intenzitu čitateľnosti. Kniha je písaná humanistickým písmom, okrem jedného textu, ktorý je zapísaný tzv. neogotickým písmom.

Transliteráciu jednotlivých textov realizovala F. Marcinová na základe diplomatického prepisu, riadiac sa pravidlami poľskej ortografie, pričom však bola konkrétna transliterovaná listina ponechaná v pôvodnom znení, „čo v niektorých prípadoch znamená, že sa nezhoduje so súčasnou poľskou ortografiou. Pri prepise boli dodržané pravidlá písania mäkkých spoluhlások *c*, *s*, *z* a *n*. V prepise sa uvádza iba variant *s*, *c* a *z* s bodkou alebo čiarkou alebo zápis *sz* a *cz*. Písmeno *s* – respektíve *ś* – bolo zapísané aj spôsobom *ß*, pričom v prepise sa namiesto *ß* používa iba *ss*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 31).

Dominantným jazykom analyzovaných testamentov je poľština s prvkami latinčiny, ktorá sa vyskytuje predovšetkým v prípade zápisu zaužívaných formúl (napr. *Anno quo supra*, *Coram me*), resp. sa v testamentoch objavujú marginálne stopy nemčiny. V textoch je použitý tzv. kombinovaný pravopis (teda kombinácia zložkového a diakritického pravopisu), no systém

⁴ *Občiansky zákonník*. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/pravnepredpisy/SK/ZZ/1964/40/>> [Cit. 2022-08-30.]

⁵ „Kniha testamentov Starej Ľubovne je cenným informačným zdrojom pre vytvorenie obrazu dejín každodennosti mešťanov a obyvateľov mesta Stará Ľubovňa a jeho okolia. Život človeka sa premieta do vecí, ktorými je obklopený. Na základe dedeného majetku je možné vytvoriť si obraz o majetkových pomeroch, o úrovni života atď. Každý predmet, ktorý je uvedený v testamentoch, charakterizuje svojho majiteľa. Testátori odkazovali veci, ktoré pre nich mali určitý význam alebo hodnotu.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 18).

zápisu jednotlivých hlások je miestami nejednotný. Kolíše napríklad zapisovanie poľských nosoviek *ę* a *ą* (napr. *się*, ale aj *sie*, *Jana*, ale aj *Jana*), rovnako nesystémovo sú zapisované aj mäkké sykavky (napr. poľská mäkká hláska *ś* môže byť zapisovaná ako *ss* (*dussę*), ale aj *sz* (*duszę*), resp. *sź* (*duszę*)), rozkolísané je tiež postavenie grafémy *y* (*dwie laski*, ale aj *dwie lasky*).

Ako sme uviedli, obsah knihy predstavujú testamenty zo Starej Ľubovne, pričom, ako konštatujú autori publikácie, „existencia testamentu je spojená s individuálnym súkromným vlastníctvom. Dedenie bolo podriadené predovšetkým zvykovému právu a taktiež záležalo od postavenia a stavu testátora“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 26).

Hoci podoba jednotlivých v knihe uverejnených testamentov nie je identická,⁶ väčšina textov dodržiava⁷ a dodržiavala isté viac-menej záväzné obsahové a formálne náležitosti, a tak kompozíciu analyzovaných testamentov možno znázorniť nasledujúcou štruktúrou:

- A. (Nadpis) – táto časť je fakultatívna, no pri väčšine analyzovaných testamentov sa nachádza. Nadpis je spojený s datáciou zápisu a prepisu testamentu (napr. *Testament sławetnego p. Jakuba Baltazaura mieszczańina lubowien(skiego) uczyniony przy obecności ludzi zacnych, nizey podpisanych a z wiadomością urzędową zestanych. An(n)o domini 1661 Die 25. August*).
- B. Invokácia (napr. *In nomine Domini. Amen* alebo *In nomine sanctissime Trinitatis. Amen*, resp. *W imie przenaświętszey Troyce, Boga Oyca y Syna y Ducha świętego. Amen*).⁸
- C. Intitulácia.⁹
- D. Arenga + narácia obsahujúca formulu sanamente (*zostaiqcz lubo zchorzałym na ciele, jednak zdrowym na umysle*) a vysvetlenie okolností vytvorenia testamentu (*cui nascit contingint mori restat* alebo *pamiętaiqcz iz kazdy ktorykolwiek sie na swiat rodzi, umrzec musi*).¹⁰
- E. Dispozícia – zoznam dedičov, odkazy na hnutelný a nehnutelný majetok, zbožné odkazy/ofery, dlhy a pohľadávky.¹¹

Z hľadiska obsahovej postupnosti v rámci tejto časti platil systém od sakrálneho k profánnemu a od najbližšej rodiny k vzdialenejšej:

- a. pre anima,
- b. pre manželku,

⁶ Formálne náležitosti testamentov neboli v minulosti presne špecifikované. „Boli rôzne pre rôzne skupiny ľudí, a preto sa riadili aj rozdielnymi právnymi poriadkami alebo zvyklosťami. Prvýkrát boli formálne náležitosti testamentov upravené zák. čl. 27/1715, pričom boli určené náležitosti spoločné a osobitné, ktoré boli podriadené jednotlivým druhom testamentov.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 26).

⁷ Aj v súčasnosti, ako sme uviedli v citáte z Občianskeho zákonníka, musí závet splňať presne stanované náležitosti. „Nastúpenie právnych účinkov závetu prirodzene predpokladá jeho platnosť. Za tým účelom musí testament zodpovedať všetkým formálnym i obsahovým náležitostiam ustanoveným zákonom pre tento právny úkon.“ (Kleňová, 2013, s. 666).

⁸ „V knihe je táto invokácia zapísaná vždy pred úvodnou formulkou. Nenachádza sa však pri všetkých testamentoch. [...] Napriek tomu, že väčšina textu je v poľskom jazyku, invokácie sú prevažne latinské. V štyroch prípadoch sa okrem slovnej invokácie nachádzala aj symbolická invokácia v podobe kríža.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 27).

⁹ „Intituláciu a inskripciu v testamentoch nahrádza úvodná formulka alebo je testátor ešte predstavený v rámci arengy alebo narácie. To znamená, že niektoré zápisy v knihe testamentov neobsahujú úvodnú formulku.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 28).

¹⁰ „Základom arengy bolo predstavenie blížiacej sa smrti alebo hrozba smrti – čiže smrteľnosť človeka. V mnohých prípadoch možno arengu spojiť s naráciou, keďže sa tieto dve časti v testamentoch spájajú do jedného obsahu. Väčšinou boli arengy zapísané v poľskom jazyku. Arengy hovoria o smrti a taktiež sa odvolávajú na Božie nariadenie – *dekret Bosky*.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 28).

¹¹ „Dispozícia takmer vždy priamo nadväzuje na naráciu s arengou, a to pripojením jednoduchého slova ... *dysponuje...* alebo ... *rozporządzam...* alebo ... *czynie...*, za čím nasleduje vlastný text testamentu. Vlastný text má rôznu štruktúru, ktorá závisí od pisára a od rozsahu dedeného majetku.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 28).

- c. pre synov a dcéry,
  - d. pre príbuzných, priateľov a známych,
  - e. pre chudobných a siroty.
- F. (Sankcia/Koraborácia) – opäť mohlo ísť o fakultatívnu časť, ktorá sa v niektorých analyzovaných textoch nenachádza (*Na ostatek deklaruje sie, že gdyby ktokolwiek ten Testament tamacz chcał, tedy go wzywam na straszny Sąd Boga wszechmogącego*).
- G. Svedkovia.
- H. Datácia.

Prax vzniku a kompozícia testamentov publikovaných v knihe závetov zo Starej Ľubovne je podobná, ako ju dokladuje napr. text *Prokopa pisaře Nového Města pražského Praxiscancellariae*:

- I. Bürgermeister alebo richtár na požiadanie priateľov testátora vyslal dvoch prísazných s písárom, ktorí na list papier a či do svojho manuálu zapísali testament formou registu.
- II. Po uplynutí mesačnej lehoty (z dôvodu možných protestov) bol testament prepísaný do mestskej knihy.
- III. Testament bol prepísaný z listu do podoby originálnej listiny spečatenej richtárom a dvoma prísaznými (Mareš, 1908).

2.2 Formálno-obsahová charakteristika analyzovaných testamentov

Testamenty majú obvykle monologický charakter, ktorý podľa R. Krajčoviča (1978) môžu charakterizovať použité formuly a vety so zámenom 1. os. sg., resp. vnútri textu monologickosť zvyrazňujú rozličné výzvové a želacie výrazy alebo aj hodnotiace a vysvetľovacie formuly s privlastňovacími zámenami. V skúmanom korpuse testamentov zo Starej Ľubovne môžeme nájsť texty, ktoré sú formulované v 1. os. sg., hoci nejde o holografné závetky, keďže boli písané/prepisované rukou pisára. V texte sa okrem tvarov verb v 1. os. sg. môže vyskytovať aj vyššia frekvencia zámena *ja*, resp. privlastňovacích zámen *môj/moja/moje*, čo z hľadiska personálnej deixy na jednej strane spolu s menom identifikuje „autora“ testamentu – testátora, resp. slúži na jeho sebaidentifikáciu a zdôraznenie, že ide o vlastné rozhodnutie, ako sa to realizuje napríklad v testamente Baltazára Boruszovicza z marca 1683: „*Ja Balcer Borusowicz bacząc sie bydź barzo w słabym zdrowia mego powodzeniu, abym z dekretu boskiego z świata te(g)o bez słusne(g)o porządku nie zessedł, miawssy dziatki y małzonkę, te woley moiey ostatniey chcę mieć dyspozytyq. Naprzod dussę moię grzessną w rany p. X(ri)stusa zbawiciela mego y przyczynie naswiessey Panny poleciwssy. Prosse, aby ciato moie podług porządku wiary nassey katolickiey ziemi oddane było. Dobra¹² moie, ktore sie po mnie zostanę, tak rozporządżam.*“¹³ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 170).

Častejšie sa však v skúmanom súbore textov nachádzajú alografné testamenty, ktoré pisár zapisoval síce v prítomnosti testátora a svedkov, no o testátorovej vôli v texte len referuje formou verb v 3. os. sg. prez.¹⁴, resp. jeho vlastným menom či zámenami *svoj/svoja/svoje*. Tak je to napríklad v testamente Valentína Kasperovicza z októbra 1743: „*Wiedząc sławetny pan Walenty Kaperkowicz y mając w dobrej swiezey pamięci wyrok i dekret Boga*

¹² Na pomenovanie hnutel'ného či nehnuteľného majetku sa aj v slovenčine, v historickej právnej terminológii využívalo označenie dobro, napr. „bude w tych dobrach a w statkuw mogih wnuczek tretu czastku mety (PREŠOV 1696)“ (Majtán, 1991, s. 267).

¹³ Ja, Balcer Borusowicz, cítiac sa byť v mojom stave slabého zdravia, aby som Božím nariadením neodišiel z tohto sveta bez správneho poriadku, majúci deti a ženu, chcem z poslednej mojej vôle mať takýto testament. Najprv moju hriešnu dušu porúčam do rúk pána Krista môjho Spasiteľa i s príhovorom Panny Márie. Žiadam, aby moje telo bolo vydané zemi podľa poriadku viery katolíckej. Moje dobrá (majetky), ktoré po mne zostanú, takto rozdeľujem. – voľný preklad P. K.

¹⁴ Forma prezenta verb (*robí, rozdeľuje, odkazuje*, ale aj *vie, má na pamäti*) evokuje, že testament bol realizovaný v časovej (i priestorovej) prítomnosti testátora.

*wszchemogącego, iż: kto się na świat rodzi, ten umierać musi. Czego zostając przez długi czas w słabym zdrowiu spodziewając się, najprzód duszę od Pana Boga w siebie wlaną y Duchem przenajświętszem oświeconą w ręce Boga wszechmogącego oddaie, a potom zostając przy dobrych zmysłach, takową dobr swoich z łaski Pana Boga wszechmogącego nabytych, czyni dyspozycyą.*¹⁵ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 352).

Z hľadiska Mikovej výrazovej koncepcie tu dochádza k drobným odchýlkam od proklamovanej operatívnosti textu testamentu, podľa ktorej je operatívnosť „charakterizovaná kookurenciou zámen (a slovíes) prvej a druhej osoby, ktoré zahrnujú metonymický komunikačný vzťah expedienta a percipienta (*ja – ty*). Ikonickosť je naproti tomu indikovaná neprítomnosťou týchto zámen a okurenciou tretej osoby“ (Miko, 1973, s. 40–41). Napriek posunu od 1. osoby sg. k 3. osobe sg. nedochádza k posunu operatívnosť → ikonickosť, ale len k zmene formy komunikátu pri zachovaní jeho pôvodnej funkcie.

Z obsahových kritérií, ktoré museli byť pre právoplatnosť testamentu splnené, išlo predovšetkým o dokumentovanie spôsobilosti testátora zriadiť závet, pričom daná spôsobilosť bola podmienená vekom 12 rokov, predpokladom bol aj „zdravý“ rozum (dobrá pamäť) a schopnosť svoju vôľu prejavíť všeobecne a zrozumiteľným spôsobom, ďalej to mala byť spôsobilosť dediť. Zároveň musela byť v texte vyjadrená práva, vážna a slobodná vôľa testament realizovať, pretože testament bol neplatný najmä vtedy, ak bol realizovaný z donútenia, na základe omylu alebo podvodu. Pozostalosť, ktorá bola riešená v testamente, musela byť majetkom, patriacim do voľnej dispozície poručiťa (Luby, 2002).

Obsah a štruktúra ľubovnianskych testamentov približne zodpovedá všeobecnej štruktúre testamentov pochádzajúcich z predpisovného obdobia. R. Krajčovič v štúdiu *O štýloch slovenčiny v predpisovnom období* uvádza, že v tematickej, kompozičnej i jazykovej stavbe testamentov sa odráža pôsobenie viacerých činiteľov. Hlavnou témou týchto textov je uplatnenie vôle vlastníka pri delení majetku medzi dedičov, ich stavba je silne poznačená dobovou ideológiou, ďalej sa v nej odráža nekaždodenná situácia (vlastník je pred smrťou), prítomná je jednostrannosť a angažovanosť vlastníka pri rozhodovaní a formulovaní príkazu a istá „dvojedinosť“ adresáta (sú nimi dedičia i právna inštitúcia) (Krajčovič, 1978).

Obsahová stránka testamentov sa viac-menej kryje s kompozičným členením, a tak hlavná téma je v texte členená na celky/odseky,¹⁶ ktoré sú usporiadané v odstupňovanom slede zodpovedajúcom ideologickej hierarchizácii obdobia feudalizmu.

Čelné miesto je vyhradené pre veci nadpozemské (sakrálne) a až potom sa pristupuje k veciam pozemským (profánnym): od cirkevnej a právnej problematiky k dedičom a predmetnej dedičnej veci (Krajčovič, 1978). Aj v prípade ľubovnianskych testamentov sa na začiatku textu väčšinou vyskytujú informácie týkajúce sa viery a posmrtného života, ďalej sa môže nachádzať želanie, ako má byť naložené s telom autora/autorky testamentu po jeho/jej smrti. Tieto časti textu často obsahujú silné emočné prvky¹⁷ a sú výrazne dekoratívne, využívajúc ustálené frázy, ktoré obrazne opisujú blížiacu sa smrť.

¹⁵ Pozná slávny pán Walenty Kaperkowicz a majúc v dobrej, čerstvej pamäti rozsudok a rozhodnutie všemohúceho Boha, že kto sa na svet narodí, musí zomrieť. Pretože dlho zostával v zlom zdravotnom stave, dúfajúc najprv dušu Bohom a svätým Duchom do neho vdýchnutú do rúk všemohúceho Boha odovzdáva a potom, súc pri dobrom rozume, dobrá (majetky) svoje, z milosti všemohúceho Boha získané, rozdeľuje. – voľný preklad P. K.

¹⁶ Odseky v tomto prípade súčasne predstavujú základnú tematickú i kompozičnú jednotku textu.

¹⁷ J. Klingová (2018) sa vo svojej štúdiu *Emócie a emocionálnosť v mediálnej interakcii* síce zaoberá spôsobmi vyjadrenia emotívnosti v mediálnom prostredí, no v teoretickej časti ponúka rôzne názory na daný aspekt textu, pričom, citujúc L. Plesníka, J. Findru, J. Dolníka, M. Grepla, O. Orgoňovú a A. Bohunickú, jej vychádza, že emocionálnosť sa v texte prezentuje napr. z hľadiska kontrastu nociónálnosť – príznakosť, ďalej aktualizovanosťou, resp. vysúvaním citového hodnotiaceho vzťahu k výpovedi a jej zložkám. Zároveň na základe prác F. Daneša, M. Nakonečného, B. Volkovej konštatuje, že emócie ako také ťažko definovať, keďže predstavujú viacrozmerné kontinuum. „Dôležitým znakom emócií je ich podmienenosť ďalšími faktormi, napr. okolitým

V pokračovaní testamentu sa testátor venuje deleniu majetku, pričom v samostatnej časti „delenia“ (v dispozícii) sa obvykle nachádza enumeratívny opis majetku testátora, resp. aj opis pôvodu nadobudnutia tohto majetku. Okrem opisu dedičstva, ktoré testátor odkazuje príbuzným a priateľom, sa tu objavujú aj zmienky o oferách pre cirkev, kostol, o daroch ružencovému spolku, sirotám a pod.

Záver testamentov obsahuje obvyklú formulku zabezpečujúcu právnu hodnovernosť textu a jeho datovanie.

Pod textom sa nachádza podpis testátora s menami a podpismi svedkov a pisára.

R. Krajčovič (1978) uvádza, že typickým znakom, zhodným s inými právnymi textami, je nedejovosť, no na rozdiel od inventárov či počtových kníh, v ktorých, podobne ako v testamentoch, dochádza k súpisu a enumerácii majetku, nedejovosť „sprevádzajú dosť silné emočné prvky, ktoré majú osobitné usporiadanie – ku koncu textu ich ubúda“ (Krajčovič, 1978, s. 196).

2.3 Emotívnosť/emocionalita

Emotívnosť/emocionalnosť¹⁸ textu podľa R. Krajčoviča (1978) vyvolávajú už vstupné formulky, napr. náboženská invokatívna formula a následné obrazné spôsoby argumentácie blížiacou sa smrťou. V texte sa emotívnosť môže vyskytovať aj v podobe hodnotiacich výrazov, ktoré odrážajú zvýšenú angažovanosť testátora. Spolu s emotívnosťou sa vyskytuje aj spomínaná dekoratívnosť textu, ktorá je spôsobená napríklad usporiadaním tematických jednotiek od všeobecného ku konkrétnemu s kontrastom nadpozemským a pozemským (Krajčovič, 1978). Podľa Mikovej koncepcie je emocionálnosť „podskupinou“ subjektívnosti, jej tretím stupňom a podľa autora sa v istých prípadoch môže spolu s expresívnosťou stať samotným obsahom textu, resp. môže zatláčať obsah do úzadia a tenduje tak k ikonickosti komunikátu (Miko, 1973). To sa deje aj v skúmaných častiach textu, kde popri operatívnej (oznamovacej) funkcii do popredia vystupuje funkcia ikonická. Emotívnosť či skôr emocionálnosť je v textoch zvýraznená i prítomnosťou pátosu výrazu – citovou povznesenosťou textu, nadosobnosťou, pričom pátos je podľa F. Mika (1973) charakterizovaný výrazmi, motívmi a témami s „vysokou“ sémantikou (všel'udskou, národnou, sakrálnou, politickou).

Najvyššiu mieru emotívnosti možno pozorovať v rámci arengy,¹⁹ obvykle nasledujúcej po invocácii a intitulácii. Arenga predstavovala spravidla štylisticky najprepracovanejšiu časť listiny, keďže predkladala motívy, ktoré vydavateľa viedli k vydaniu/vytvoreniu listiny. Patetickým spôsobom často pojednávala o vydavateľovej cnosti, o božskej náklonnosti, právach, ktorými disponoval, mohla obsahovať aj citáty z Biblie, právnických kníh či literárnych diel.

Arenga v prípade skúmaných testamentov obvykle obsahovala informáciu o blížiacej sa smrti a jej nevyhnutnosti. Táto téma, ako sme už spomínali, je a priori vysoko emotívna, čo sa

---

prostredím, konkrétnym subjektom či predmetom, na ktorý sa určitá emócia zacielfuje, čím sa modifikuje jej prežívanie“ (Klingová, 2018, s. 150).

¹⁸ Emocionalnosť je výrazová kategória, t. j. „označenie akosti výpovede, ktorú vo vnímaní zakúšame ako jej účinok, pôsobnosť“ (Plesník et al., 2011, s. 11), vzniká vždy „zdôraznením istého funkčného aspektu reči“ (Miko, 1969, s. 18).

¹⁹ „**Arenga** [lat.], proemium, exordium – *hist.* štylisticky náročné, kvetnato formulované vyjadrenie všeobecných pohnútok vydania listiny, jeden z jej vnútorných znakov, prvá časť kontextu. Písalo sa najmä v slávnostných, ale aj v obyčajných privilegiách, občas aj v listoch. Ako motív vydania listiny sa vyskytovalo niekoľko tematických okruhov: náboženstvo a morálka, mravy a právo. Zdôrazňovala sa náklonnosť panovníka a potreba nezabúdať na dobré skutky, inokedy sa pripomínala udatnosť alebo vernosť a spravodlivá odmena, prípadne sa uvádzala snaha darcu zaistiť si dobrým činom večnú spásu ap. Arengy sa preberali z predlistín, notárskych príručiek a pomôcok. Ich formuláciu ovplyvňovala erudícia zostavovateľa. S obľubou sa používali abstraktné obrazy a výrazy, často sa čerpalo z textov Starého a Nového zákona, niekedy sa prostredníctvom textov cirkevných otcov využíval aj myšlienkový odkaz antiky“ (Encyclopaedia Beliana).

prejavuje hneď v jednom z prvých zaznamenaných textov, v testamente Gregora Bokszaity z januára 1663: „*Wiedząc albowiem ućciwy Grigier Bokszaill o tym dobrze, ze na tym świecie niemass nic statego, ale wssytkie rzeczy przemiiaiqce; y wsselka rzecz, ktorakolwiek sie pod słońcem znayduie, odmianom rozlicznym podlega. Sama śmierć nieubłagana pod odmiane iurisdictioney nie podpada: tey tedy nieużytey śmierći wyrok surowy uważnie sobie rozważniąc, ze kazdy, kto sie rodzi, niepochybnie umierać musi.*“²⁰ (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 36). V texte sa niekoľkokrát akcentuje pominuteľnosť a nestálosť všetkého na tomto svete. Uvedomenie si neodvratnosti zmien i koniec vecí a ľudí navodzuje atmosféru fatalizmu a zmierenia sa s osudom (jeho prijatie), s čím čiastočne kontrastujú negatívne atribúty, viažuce sa práve na akt skonu a smrť: *neúprosná smrť, prísny/krutý rozsudok*. Opozícia prijatia, ale zároveň odmietania blížiacej sa smrti v texte napokon vyústi do záverečného odovzdaného vyhlásenia, že každý, kto sa rodí, musí umrieť.

Táto úvodná emotívnosť, týkajúca sa uvedomenia si pominuteľnosti a blízkosti smrti, nie je vo všetkých analyzovaných testamentoch rovnako intenzívna. Napríklad v prípade testamentu Reginy Szymkovej z apríla 1659 sú „úvahy“ o dočasnosti či nevyhnutnosti smrti zhrnuté do jednej vety: „*Wiedząc iż co sie rodzi y umierać [musi] kedy tedy.*“²¹ (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 40), resp. v testamente Martina Fiszera z marca 1667: „[...] *wiedząc, ze nimasz nic pewnieyszego na tym mizernym świecie iako śmierć.*“²² (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 80). V testamente Jakuba Baltazara z augusta 1661 sú však do pasáže o neodvratnosti smrti, ktorá sa nachádzala aj v testamente Gregora Bokszaity, vložené ešte nové myšlienky o tom, že pred smrťou sa nezachráni ani múdri, ani bohatí: „*[I] tą ańi mądrzy swą subtelną rozrywką uchrońią sie, bogaci swymi dostatkami ubiezą; ańi zaden naimędrssy y naiwyborńieysy krasomowca wybiegać sie nie może.*“²³ (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 44). Tematický celok sa končí parafrázou biblického citátu z Evanjelia podľa Matúša „*Bedlíte teda, lebo neviete dňa ani hodiny*“ (Mt 25, 13) ↔ „*Niewiedząc iednak dńia, ańi godziny śmierći swoiey.*“²⁴ (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 44). V týchto prípadoch je obraznosť textu intenzifikovaná násobením obrazu nevyhnutnej, ale aj spravodlivej smrti, resp. tendencia k pátosu je podčiarknutá spomínanou parafrázou Biblie.

Okrem identickej petrifikovanej formulky o tom, že na svete nie je nič stále a všetko, čo sa rodí, musí aj umrieť, ktorá sa s drobnými variáciami objavuje vo väčšine testamentov, autori/pisári či testátori občas využívajú aj odlišný text výraznejšie sa odvolávajúci na Starý zákon. Napr. v testamente Jána Jozefiho z apríla 1665 sa objavuje zmienka o prvotnom hriechu Adama a s tým spojený príchod smrti na svet: „*Bog wsiechmogący cokolwiek wedlug swoiey providenty iey boski uczynic raczył, wszystko sie dobre stalo. Zaczymze grech pierwsiego nasiego oycy Adama przyniosł śmierć na ten świat, gdys i ten edikt od Boga wsiechmogącego wysiedł. In quacunque, hora comederitis ex arbore fructum morte moviemini.*“²⁵ (Marcinová – Żarnovský, 2016, s. 74). Smrť je znovu vnímaná ako nevyhnutnosť, ktorú si však človek vyslúžil na základe dedičného hriechu. Už to nie je len súčasť prirodzeného poriadku sveta (čo vzniká, musí aj zaniknúť), ale autor vníma smrť v kontexte kresťanskej ideológie, odvolávajúc

²⁰ Vediac alebo dobre vie ctihodný Gregor Bokszaite, že v tomto svete nie je nič trvalé, ale všetko je pominuteľné; a každá vec, ktorá je pod slnkom, podlieha mnohým zmenám. Sama neúprosná smrť nespadá pod zmenu práva: a tak na základe prísneho rozsudku neúprosnej smrti treba byť opatrný, berúc do úvahy, že každý, kto sa narodí, musí zomrieť. – voľný preklad P. K.

²¹ Vediac, že sa narodí, raz musí umrieť. – voľný preklad P. K.

²² [...] vediac, že na tomto mizernom svete nič nie je istejšie ako smrť. – voľný preklad P. K.

²³ Ani múdri sa so svojou rafinovanou zábavou nezachráni, ani bohatý so svojím bohatstvom neujde, ani žiaden krasorečník sa tomu nevyhne. – voľný preklad P. K.

²⁴ Nevediac ani dňa, ani hodiny svojej smrti. – voľný preklad P. K.

²⁵ Boh všemohúci, ktorý čokoľvek vo svojej prozreteľnosti ráčil vytvoriť a všetko, čo ustanovil, bolo dobré. No hriech prvého nášho otca Adama priniesol smrť na tento svet, keď on príkaz všemohúceho Boha porušil. V ktorúkoľvek hodinu budete jesť ovocie stromu smrti. – voľný preklad P. K.

sa na knihu Genezis: „A Adamovi povedal: „Preto, že si počúval hlas svojej ženy a jedol si zo stromu, o ktorom som ti prikázal: »Nesmieš z neho jesť!«, nech je prekliata zem pre teba; s námahou sa z nej budeš živiť po všetky dni svojho života. Trnie a bodľacie ti bude rodiť a ty budeš jesť poľné byliny. V pote svojej tváre budeš jesť svoj chlieb, kým sa nevrátiš do zeme, z ktorej si bol vzatý, lebo prach si a na prach sa obrátiš!“ (Gen 3, 17–19). Religiozita výrazu opätovne zvyrazňuje spomínanú emotívnosť i dekoratívnosť textu.

Vo výnimočných prípadoch, ako napr. v testamente Žofie Sakmarin z februára 1665, úvodná pasáž úplne chýba a autor testamentu priamo prechádza k formulke sanamente „*Będącz smiertelna pani Zophia małzonka pana Marcina Sakmarego [...]*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 84) a následne k opisu a prerozdeleniu majetku testátorky.

Najobširnejšia a najemotívnejšia pasáž zaoberajúca sa smrťou sa nachádza v testamente neznámeho testátora z júna 1664: „*Uwazaiącz sobie częstokroc marnosci a obludy tego swiata mizernego, na ktorym niemasz nic tak stalego ani doskonatego, co by swego czasu do skazytelnosci iakiey y odmiany przyść niemało, upatruiącz nie mniey y to, iz kazdy grzeszny człowiek, ktory sie rodzi na swiat, lubo by mu krotko, lubo tez dlugo przyszło żyć na tym swiecie obłudnym. Przecię iednak, wedlug dekretu Boga wszechmogącego niepochybnie [...] uzrec czasu swego muśiemy. A iz to wszystko od wiadomosci ludzkiey iest zakryto, co ani czasu, ani godziny smierci naszej wiedziec nie mozemy. Dla tego ostroznosci wielkiey kozdemu przykladać potrzeba, aby smierc zakryta, gdy do nasz potaiemnic iako złodziey moczny przydzie, gotowych a czuiących nas zastała. Wedlug słow pana a zbawiciela naszego, ktory nas napomina w te słowa: Czuycie a modlcie sie, albo wiem niewiecie dnia ani godziny zywota waszego etc.*“²⁶ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 90).

Emotívnosť či emocionalita sa v texte manifestuje nielen na základe spomínanej témy blížiacej sa smrti, ale aj vytvorením kontrastu pozemského a nadpozemského. Zatiaľ čo pozemský život je označovaný ako pominuteľný a svet, v ktorom jestvujeme, je klamlivý, úbohý, pokrytecký a človek hriešny – nadpozemský svet je krásny, Boh je všemohúci a spravodlivý. Výber atribútov charakterizujúcich pozemských život človeka tenduje k negatívnemu (expresívnemu) opisu (*pokrytecký, hriešny, klamlivý, úbohý, márný*), pričom posmrtný život by mal byť, pri dodržaní všetkých predpísaných náboženských náležitostí, a priori lepší.²⁷ Smrť je tu, okrem atribútu nevyhnutnosti, metaforicky znázornená ako tajomný zlodej, ktorý prichádza nečakane. Intertextovo možno nájsť paralelu s Evanjeliom podľa Matúša, kde Ježiš predpovedá svoj druhý príchod: „Bdejte teda, lebo neviete, v ktorý deň príde váš Pán. Uvážte predsa: Keby hospodár vedel, v ktorú nočnú hodinu príde zlodej, veruže by bdel a nedovolil by mu vniknúť do svojho domu. Preto aj vy buďte pripravení, lebo Syn človeka príde v hodinu, o ktorej neviete.“ (Mt 24, 42–44). Ďalšia parafráza na Evanjelium podľa Matúša, ktorá sa vyskytovala aj v predchádzajúcich testamentoch, je uvádzaná v podobnom kontexte, ako sa nachádza v novozákonnom podobenstve o desiatich pannách a príchode nebeského kráľovstva (Mt 25, 1–13).

²⁶ Uvedomujúc si často márnosť a klamlivosť tohto úbohého sveta, v ktorom niet nič trvalé a dokonalé, čo by raz nezaniklo a nezmenilo sa, hľadiac aj na to, že každý hriešny človek, ktorý sa narodí, môže krátko alebo dlho žiť na tomto pokryteckom svete. Napriek tomu podľa nariadenia všemohúceho Boha sa tomu nedá vyhnúť [...] náš čas sa musí naplniť. A že všetko je to skryté pred ľudským poznaním, keďže nemôžeme viesť ani čas, ani hodinu našej smrti. Z tohto dôvodu musíme venovať veľkú pozornosť tomu, aby nás smrť ukrytá ako tajomný zlodej našla pripravených a bdejúcich. Podľa slov nášho Pána a nášho Spasiteľa, ktorý nás napomína týmito slovami: Bdejte a modlite sa, lebo nepoznáte deň alebo hodinu svojho života atď. – voľný preklad P. K.

²⁷ *Expressis verbis je radost z posmrtného života a z prísľubu večnej radosti spomínaná v testamente Ratułowskej: „[...] dekret, na ktory wspomniawszy sobie oddala wszystkie vanitates mundi a stara sie o duszne zbawienie y wieczne wesele, vzdala sa všetkých vanitas mundi (márností sveta) a hľadala spásu duše a večnú radost, kde najsvätejšia Trojica žije a kraľuje. – voľný preklad P. K. Aj tu vzniká opozícia medzi márnosťou pozemského sveta a víziou blaženosti vo svete posmrtnom.*

Podobnú emotívnosť, vyplývajúcu z existenčnej situácie, možno zaznamenať aj v narácii, ktorá bola súčasťou arengy, resp. mohla byť v testamente vyčlenená ako samostatný odsek. V narácii testátor (resp. v jeho mene pisár) opisoval svoj zdravotný stav, resp. svoje súčasné fyzické a psychické rozpoloženie, pričom jadrom narácie malo byť ubezpečenie, že testament nebol zapísaný pod nátlakom, príp. že bol zapísaný pri plnom vedomí testátora. Vo väčšine prípadov išlo o štandardizovanú formulku, v ktorej testátor deklaroval, že je síce telesne chorý, ale pri dobrom/zdravom rozume a dobrej pamäti a že rozhodnutie robí z vlastnej vôle. Typickým príkladom je testament Jána Jozefiho z apríla 1665: „*Będąc lubo słaby na zdrowiu, iednak zdrowy na rozumie, czyni testament albo radszey ostatnią wolą swoię wnizy opisany sposob.*“²⁸ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 74), resp. Anny Regíny Szepsovej z decembra 1691: „*ia tez poczuwaiąc sie przy zdrowiu słabym, czynie za dobrej pamieci y dobrego umysłu, nie z zadney namowy, ale z woli moiey własney*“²⁹ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 278). V niektorých prípadoch je však formulka bohatšia, rozvetvená ďalšími fakultatívnymi členmi, prípadne osobnejšie formulovaná, napr. v testamente Alžbety Hertelky z januára 1709: „*Chociesz chorobą zdięta na ciele, iednak zdrowa y na umysle, te czynię ubostwa mego dyspozycyą.*“³⁰ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 176), prípadne v testamente Michala Szmaisza z marca 1662: „*Zawczasu tą przestrogą zwrussony śtachelny P. Michał Szmais na ciele słaby y zchorzały, ale na umyśle zdrowy, dobra swoje, które wziął z ręki Pańskiej, czyniąc ostatnią wolą życia swego, w ten sposob disponuje.*“³¹ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 58). Testátor niekoľkokrát zdôrazňuje svoj neľahký zdravotný stav či blížiacu sa smrť a ubezpečuje percipientov o svojej psychickej spôsobilosti a zároveň vsúva fakultatívnu informáciu o pôvode majetku (v testamente Martiny Korypskej sa dokonca píše o majetku získanom krvou a potom telom). Na rozdiel od predchádzajúcej časti testamentu, arengy, v narácii však emotívnosť, ako aj ikonickosť komunikátu klesá v prospech jeho operatívnej funkcie – oznámenie a deklarovanie zdravotného stavu a psychickej spôsobilosti je dôležitejšie než subjektívnosť textu.

Ešte nižšiu mieru emotívnosti možno zaznamenať v jadrovej časti testamentu, hoci aj v úvodnej časti dispozície pred samotným opisom a enumeráciou majetku a jeho rozdelením sa nachádza časť, v ktorej je uplatnená emotívnosť a pátos vzhľadom na to, že testátor vyjadruje svoju vôľu, čo sa má stať s jeho telom po smrti, a že svoju dušu odovzdáva do rúk Boha a Krista. Táto úvodná formulka dispozície môže mať štandardizovanú podobu, ako napríklad v testamente Žofie Sakmarin z októbra 1665: „*[...] naprzod duszę swoię panu Bogu legowała a ciało swoje ziemi, z ktorej iest zstworzona, aby było przystoynie pochowane prosí.*“³² (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 84), pričom stabilne je dodržaná postupnosť – najprv duša, potom telo a v prípade „starostlivosti“ o telo býva parafrázovaná časť z knihy Genезis: „*[...] kým sa nevrátiš do zeme, z ktorej si bol vzatý, lebo prach si a na prach sa obrátiš*“ (Gen 5, 19).

V iných testamentoch môže byť rozvitá hlavne pasáž posmrtného života, resp. „starostí“ o dušu. Napr. Ján Jozefi v testamente svoju dušu porúča Pánu Bohu ako súčasťi nerozdeliteľnej svätej Trojice, svätej Panne Márii a všetkým svojim svätým patrónom. Aj v jeho testamente je zem spojená s počiatočným stvorením človeka i jeho posledným odpočinkom: „*Naprzod oddaię duszę swoię P. Bogu wsiechmogącemu w Troycy świętey iedynemu, naświętsiey. Pannie*

²⁸ Súc síce slabý na zdraví, ale zdravý na rozume, robí testament alebo radšej poslednú svoju vôľu nižšie opísaným spôsobom. – voľný preklad P. K.

²⁹ Ja tiež, cítiac sa v zlom zdraví, robím to pri dobrej pamäti a myslí, nie z nejakého presvedčania, ale z vlastnej vôle. – voľný preklad P. K.

³⁰ Hoci chorobou postihnutá na tele, ale zdravá na myslí, robím rozdelenie svojho majetku. – voľný preklad P. K.

³¹ Zavčasú takto varovaný pán Michal Szmais, slabý na tele a chorý, ale zdravý na myslí, svoj vlastný majetok, ktorý dostal z ruky Pána, robí svoju poslednú životnú vôľu týmto spôsobom. – voľný preklad P. K.

³² Najprv odkazujem svoju dušu Pánu Bohu a svoje telo zemi, z ktorej bolo stvorená, aby bolo slušne pochované, to prosím. – voľný preklad P. K.

Maryny, wszytkim swiety m y patronom swoim. Ciało zaś ziemi, z ktorey stworzone iest.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 74). Najvýraznejšiu variantnosť v testamentoch vykazuje práve spomínaný opis starostlivosti o dušu alebo odkázanie duše do Božích rúk. Niektorí testátori dokonca dôsledne vymenúvajú, charakterizujú a adorujú všetky božské osoby, ako je to napr. v testamente Evy Ratulowskej z marca 1692: „*Poleca tedy wprzod dusze po wysciu z ciała Bogu Ojcu w rece iako stworzycielowi nieba y ziemie. Oddaie ią Synowi Bozemu, iako odkupicielowi nas grzesnych, porucaią y Duchowi ś., aby ią oswiecieł darem swoim swiętym. Ciało zas iako z ziemi wzięło pochob, ziemi aby było oddane, według porzadku kosciołu s. dostoyne. Naostatek nic niezostaie tylko, aby tak dusza, iako y ciało pokoj wieczny mieli.*“³³ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 288). Okrem svätej Trojice je v jednotlivých textoch často spomínaná Božia Matka – Panna Mária ako patrónka testátora, ale aj orodovnica u svojho syna Ježiša Krista, výnimočne sú uvádzaní svätí patróni (napr. svätá Anna) alebo aj boží anjeli, resp. strážny anjel či praotec Abrahám, ako je to v testamente Alžbety Hertelky z júna 1708: „*Naprzod protestuię sie przed Bogiem Oycem, ktory mie stworzył, przed Synem, ktory mnie odkupił y Duchem ś., ktory mnie oswiecił y przed Maryą Panną y wszytkimi śś., ze w wierze katolickiey chcę umrzec, oddaiąc duszę moię Bogu a ciało grzyszne ziemi z kąt swoy początek wzięło. Supplikuię tedy do maiestatu Boskiego y aniołowi strozowi y swiętym patronom moim, aby nię oni zaprowadzili na łono Abrahamowe. Iako tedy ciało moie z ziemi wzięło początek, tak ziemi, aby było wiernie oddane.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 176–178).³⁴ V citovanom testamente je priamo verbalizovaná prosba, aby bola duša nebohej odvedená do lona Abrahámovho, odvolávajúca sa na text Evanjelia podľa Lukáša, konkrétne na podobienstvo o boháčovi a žobrákovi Lazárovi: „*Keď žobrák umrel, anjeli ho zanesli do Abrahámovho lona. Zomrel aj boháč a pochovali ho. A keď v pekle v mukách pozdvihol oči, zďaleka videl Abraháma a Lazára v jeho lone. I zvolal: ,Otec Abrahám, zľutuj sa nado mnou a pošli Lazára, nech si namočí aspoň koniec prsta vo vode a zvlaží mi jazyk, lebo sa hrozne trápim v tomto plameni!*“ No Abrahám povedal: „*Synu, spomeň si, že si dostal všetko dobré za svojho života a Lazár zasa iba zlé. Teraz sa on tu teší a ty sa trápiš. A okrem toho je medzi nami a vami veľká priepasť, takže nik – čo ako by chcel – nemôže prejsť odtiaľto k vám ani odtiaľ prekročiť k nám.*“ (Lk 16, 22–26). Na uvádzaných príkladoch možno vidieť rôznu mieru emotívnosti a pátosu v jednotlivých testamentoch, ako aj pohyb na horizontálnej rovine operatívnej ↔ ikonickosti.

Starosť o telo sa často zužuje na prosbu, aby bolo dôstojne uložené do zeme podľa rímskokatolíckej obyčaje (počas svätej omše), ale v niektorých prípadoch testátori aj presne určujú miesto posledného odpočinku (napr. Michal Szmaisz si želá byť pochovaný v tunajšom, teda ľubovnianskom, kostole pod organom).

Najdlhší, najemotívnejší a najpresnejší opis odporúčaní a želaní, čo sa má stať s dušou a telom testátorky, nachádzame v testamente Anny Keckiovej z októbra 1701: „*Naprod dusze moię, ktora od Stworce nieba y ziemie stworzona, Krzizą Krzystasową odkupiona y Duchem społem oswiecona. Tę zas Bogu w trocy jedynemu w ręce iego Przenayswiętsze oddaie. Upraszaiąc, aby za przyczyną nayswiętszey Panny Mary, Matki zbawiciela mego y za przyczyną wszytkich ś. swoich, oney miłoszerdzie swoię zwykle swiaczyc raczył y przyioł ią między*

³³ Dušu po opustení tela porúča najprv do rúk Boha Otca ako Stvoriteľa neba a zeme. Dáva ju aj Božiemu Synovi ako Vykupiteľovi všetkých. Porúča ju tiež Duchovi Svätému, aby ju osvietil darom svojím svätým. A telo vzaté zo zeme nech je zemi vydané dôstojne podľa poriadku Cirkvi svätej. Napokon nezostáva nič, len aby duša a telo mali večný pokoj. – voľný preklad P. K.

³⁴ Najprv vyhlasujem pred Bohom Otcem, ktorý ma stvoril, pred Synom, ktorý ma vykúpil, i Duchom Svätým, ktorý ma osvietil, pred Pannou Máriou a všetkými svätými, že v katolíckej viere chcem zomrieť, dávajúc svoju dušu Bohu a hriechne telo zemi, odkiaľ vzišlo. Prosím teda božský majestát, anjela strážneho a svojich svätých patrónov, aby ju priviedli do Abrahámovho lona. A tak moje telo, ako bolo vzaté zo zeme, aby jej bolo verne vrátené. – voľný preklad P. K.

wybranych swoich. Ciało z ziemi będące, ziemi natyle wedle zwyczajui chrescianskiego w kosciele tuteyszym Lubowelskim lub tesz gdzie mnie z ordinacyi Boskiey smierc napadne oddane było. Pogrzeb, aby bez wszelkiej pompy y ceremoniey wszelkiej y bez kazania był odprawiony, trunna prosta czarno malowana nieobita była, koło ktorey bez katafalku na ziemi szesc swiec dwoch funtowych postawie. [...]“³⁵ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 302). V opise je opäť prítomná emotívnosť a (náboženský) pátos vybudovaný jednak na bohatom opise božských atribútov s opakovaním superlatívu *najsvätejší* (*prenajsvätejší*), resp. *najsvätejšia*, ale aj vytvorením kontrastu posmrtného euforického a bohatého života duše (nech ma Boh prijme medzi svojich vyvolených) so strojene skromným pohrebom tela (pohreb bez pompy, jednoduchá truhla položená na zemi). Miko vníma výrazový kontrast³⁶ ako spôsob zvýrazniť istý zobrazovaný celok, využívajúc pritom opozíciu tenzie a detenzie, ktoré spolu tvoria základnú formu spoločenskej a psychologickkej aktivity. Kontrast vnáša do zobrazenia moment dynamiky a hry a je zdrojom maximálneho oživenia v texte (Miko, 1973).

Po týchto vysoko emotívnych častiach nastupuje opisná (enumeratívna) časť, v ktorej testátor na jednej strane vypočítava a opisuje svoj hnutelný a nehnuteľný majetok a následne ho rozdeľuje medzi dedičov – obe časti však môžu byť aj prepojené, testátor opisuje majetok a zároveň ho rozdeľuje.

R. Krajčovič (1978) tieto časti testamentov z obsahového i funkčného hľadiska prirovnáva k dobovým inventárom a počtovým knihám, pre ktoré je typická už zmieňovaná nedejovosť, enumeratívnosť, vecnosť, detailnosť a pod. Podľa R. Krajčoviča sa v tejto časti vrstva výrazových prostriedkov konštituovala „v súvislosti s potrebou oboznámiť adresátov s dedenými reáliami, opísať ich, objasniť vzťahy k nim zo strany vlastníka, dedičov, uviesť ich počet, mieru, cenu a pod.“ (Krajčovič, 1978, s. 196).

Osobitnú vrstvu časti dispozícia tvoria výrazové prostriedky súvisiace s angažovanosťou vlastníka dedených majetkov a presadzovaním svojej vôle, ktoré sme čiastočne spomínali z hľadiska využívania zámena *ja* + 1. os. sg. verb, resp. vyššej frekvencie privlastňovacích zámen *môj/moja/moje*, *svoj/svoja/svoje* – pričom privlastňovanie sa vzťahuje na majetok (*môj dom*, *moja roľa*, *moje majetky*),³⁷ ale vyjadruje aj príslušnosť dedičov k testátorovi (*mojej dcére*, *svojej manželke*).³⁸ V texte sú využívané tiež rozličné výzovové a želacie výrazy (často v prítomnom čase) alebo celé vety, napr. *porúčam*, *žiadam*, *prikazujem*, *nech dajú*, *aby dalia* pod.³⁹ (Krajčovič, 1978).

³⁵ Najskôr moju dušu, ktorá Stvoriteľom neba a zeme bola stvorená, krížom Kristovým vykúpená a vedno Duchom osvietená, tú odovzdám Bohu v Trojici jedinému do jeho najsvätejších rúk. Modliac sa, aby na príhovor Najsvätejšej Panny Márie, Matky môjho Spasiteľa, a na príhovor všetkých jeho svätých preukázal svoju obvyklú milosrdnú lásku a prijal ma medzi svojich vyvolených. Telo zo zeme pochádzajúce nech je zemi vrátené podľa kresťanskej tradície v miestnom kostole v Ľubovni alebo na mieste, kde ma smrť postretnie. Pohreb aby sa bez všetkej pompy a bez obradov, bez kázne odohral, truhla aby bola jednoduchá, na čierne natretá a neobíjaná, okolo ktorej by bolo bez katafalku na zemi šesť dvojfuntových sviec [...]. – voľný preklad P. K.

³⁶ „Kontrast sa objavuje už na malom priestore textu, v mikroštylistike, napr. vytvorením antonymných dvojíc (*prośba a hrozba*, *życie a śmierć*, *jas a tma*, *deń a noc*), spájaním kladu a záporu, adverzným a koncesívnym zväzovaním viet v syntaktickom paralelizme, opakovaním slov, viet, motívov atď. Svoj pravý význam má však v širších reláciách textu.“ (Miko, 1973, s. 55).

³⁷ „*Item dom swoy w leżący między P. Gierzym Maurycyusie a Janem Domankowicem.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 76). – Tiež svoj dom, ležiaci medzi pánom [...] – voľný preklad P. K.

³⁸ „*Synowi swemu Janowi pierwszego małżeństwa oddaie rolę w Hanie*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 74). – Svojemu synovi Jánovi z prvého manželstva dávam roľu v Hane. – voľný preklad P. K.

³⁹ „*Kazdey corcze dać naznaczam po krowie iedney y po jałowitcze. Ostatek bydła małzoncze swoiey oddaie.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 74). – Každéj dcére navrhujem dať po jednej krave i po jalovici. Ostatný dobytok dávam svojej manželke. – voľný preklad P. K.

Z kompozičného hľadiska dispozícia predstavuje súvislý text, v ktorom môže byť istá štruktúrovanosť a následnosť vytváraná pomocou prísloviak *najskôr*, *potom* a pod.⁴⁰ Vo väčšine prípadov autor vnútorne člení text napríklad pomocou odsekov, pričom odsek predstavuje relatívne samostatný formálno-obsahový celok, v ktorom sa testátor venuje jednej časti svojho majetku, resp. jednému dedičovi. V iných prípadoch, ak pisár nevyužíva formálne členenie textu na odseky, v rámci súvislého, nečleneného textu podčiarkuje slovo označujúce, čoho sa konkrétna časť testamentu z hľadiska dedenia týka.⁴¹ Jednotlivé položky dedičstva môže testátor uvádzať aj časticou či príslovkou *item* (aj tiež, podobne, rovnako).⁴² Najčastejšie je však dispozícia z dôvodu prehľadnosti rozdelená pomocou poradových čísel (každé číslo označuje jednu položku dedičstva), pričom poradie môže byť zaznačené arabskou číslicou s bodkou (1., 2., 3., 4.), spojením arabskej číslice a latinskej prípony (*Imo, 2do, 3tio, 4to*), resp. aj latinskou podobou numerálií (*primo, secundo, tertio, quatro*). Takáto enumerácia môže byť veľmi bohatá, keď napríklad v prípade už spomínaného anonymného testátora je vymedzených až 24 samostatne číselne označených položiek.

V prípade opisu dedičstva sa líši aj miera subjektívnosti – od výrazne angažovaných textov, v ktorých testátor vyjadruje postoj k svojmu majetku alebo dedičom, až po schematické zápisy, pripomínajúce už spomínané počtové knihy, ako je to napríklad v testamente Václava Wesołowskiego z apríla 1710:

„*Długi te Sz.*

1. <i>Zonie moiey wtorey Annie, ktora ieszcze dziewczką będąc y służąc u mnie dała pozyczanych sposobem</i>	-	-	-	fl.	10
2. <i>Łopatkowi na wykupno piwnicy długu</i>	-	-	-	fl.	10
3. <i>J.M. p. Piątkowskiej na potrzebe zaciągnionego długu pod czas Moskwy</i>	-	-	-	fl.	12
4. <i>Kowalowi do Obgarta na tez potrzebę</i>	-	-	-	fl.	6
5. <i>Spiszakowi Hanysowi za słod</i>	-	-	-	fl.	3

Summa fl. 41⁴³

(Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 344).

Napriek tomu, že aj v tejto časti sa občas vyskytujú hodnotiace výrazy orientované predovšetkým na povahu alebo charakter dedičov či majetku, napr. hodnotiacich vzťah k dedičom a príčiny, prečo im testátor/testátorka odkazuje väčšiu alebo menšiu časť svojho majetku, emotívnosť v porovnaní s úvodnými časťami testamentu je oveľa nižšia a predovšetkým expresívne výrazy absentujú. Aj v prípade globálne objektívnejšieho (operatívneho) charakteru dispozície sa však objavujú výnimky, keď namiesto očakávaného neutrálnejšieho a nedejového textu testátorka použije výrazovo vysoko emotívne koncipovaný a čiastočne dejový text. Ide o testament Žofie Glodecowej z júla 1669: „*W ymie przenaswiętszey Troycze, Boga Oycza y Syna y Duchu swiętego. Amen. Jezus Maria zmiłuy sie nad nami. W tosz przenswiętsze imie testament moy y ostatnią wolą moię, bywszy ieszcze na ciele mym zdrową i na duszy w siłach, w rozumie y przy pamięci rostopną. Zaczyn tedy cząstkę mnie*

⁴⁰ „*Naprzod dom dobry nowozbudowany sam prez się zostaie izba z komnatą, szopa na tyle.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 54). – Najprv dobrý dom novopostavený... – voľný preklad P. K.

⁴¹ „*Panu Pisarzowi oddać od testamentu Sz. 1 restant.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 40).

⁴² „*Item teyże Marynce równią między Lipnikami [...] Item teyże Marynie mlin na Krepaku.*“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 76).

⁴³ Dlhy. 1. Manželke mojej druhej Anne, ktorá bola dievčaťom, slúžiac u mňa požičala mi – fl.10

2. Łopatkowi za odkúpenie pivnice dlh – fl.10

3. J. M. Piątkowskiej pre potreby zmluvného dlhu počas Moskvy – fl.12

4. Kowalowi do Obgarta tiež je potreba – fl.6

5. Spiszak Hanys za slad – fl.3 Summafl.41. – voľný preklad P. K.

*testament zostawioną od sławney pamięci rodzica mego miłego, rozporządzać według własney a nie przymuszoney wolej moiey bez zadney namowy. A ponieważ od rodzonych moich za żywota mego zadney pociehy y poratunku nie mała (:krom rodzicza mego:) ii owszem zwłaszcza pani siostra rada by mnie była w tyszcze wody utopic na Ślązku przy niey zostaiącz, gdyżem iuz ut waznieyszey paniey matki dluszego karania y krazc nie winnie częstowac wyiania znosic nie mogła.*⁴⁴ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 112). Testátorka tu okrem snahy vysvetliť svoje pohnútky zanechať svoj majetok manželovi, ako sa to píše v ďalšej časti, emotívne vysvetľuje svoj vzťah k otcovi (rodičovi), matke a sestre. Zatiaľ čo sa o nebohom otcovi vyjadruje úctivo (označuje ho *milovaným rodičom*), pretože bol jediný, ktorý jej v živote pomohol, matku obviňuje z nepodložených a nespravodlivých výčitiek, z krádeže, pri svojej sestre z hľadiska ich vzájomného vzťahu použije expresívne označenie, že by ju bola utopila v lyžičke vody. Zároveň o svojom živote referuje ako o existencii bez pomoci a útechy. V ďalšej časti testamentu sa zas testátorka veľmi pozitívne vyjadruje o svojom mužovi, ktorého jej ako druha a manžela zoslal Boh a ktorému teda odkazuje svoj majetok. Daný testament je osobitý i tým, že ho testátorka realizuje v plnom duševnom i telesnom zdraví a nie, ako je to obvyklé, tesne pred smrťou.

Emotívnosť/emocionálnosť sa objavuje aj na konci testamentov v časti sankcia, hoci táto časť nebola pre štruktúru testamentu záväzná a nevyskytuje sa vo všetkých analyzovaných textoch. V jednom z typov sankcií sa testátor/testátorka vyhrážajú pozostalým, resp. vykonávateľom závetu v prípade, že by ich posledná vôľa nebola dodržaná. Najčastejšie išlo o hrozbu trestu, ktorý sa mal realizovať pred Božím súdom, ako je to uvedené napríklad na konci testamentu Žofie Głodeckiej z júla 1669: „*A dla lepszego obwarowania, ktorzy by tey ostatney wolej moiey przeczeli, tych wszystkich na straszny sąd panský pozywam i o pomstę na nich prosie nie przestane az sie na tribunal bosky stawic muszą.*“⁴⁵ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 112). Okrem potenciálnej hrozby je prítomná i výzva/prosba k Bohu o prípadnú pomstu všetkým, ktorí sa budú protiviť vôli testátorky. V prípade testamentu Evy Ratułovskej z marca 1692 je výzva a hrozba intenzifikovaná trojitým zopakovaním: „*Zaczym iezeliby sie ktokolwiek tey woli moiey ostatny zprzeciwic miał, tego na straszny sąd Boga naywyszego Trojce przenayswietszey y wszystkich swietych iego pozywam, po drugieras mowie, pozywa(m) y po trzeciras pozywam.*“⁴⁶ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 292).

Iný typ sankcie spojenej s koroboráciou zas obsahuje prosby k zainteresovaným stranám (svedkom, pisárovi, notárovi a pod.), aby text testamentu zapísali do mestskej knihy, a tým ho de facto legitimizovali. „Druhou skupinkou sankcií boli sankcie, v ktorých žiadali, aby testament nebol nijako *annihilowany* či *kasowany*. Keď bola k sankcii pripojená koroborácia, tak k týmto slovám patrila ešte žiadosť o *confirmowanie*.“ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 29). Ten typ sankcie často obsahuje duratívne verbá *prosiť* alebo *žiadať*. Ako príklad možno uviesť sankciu z testamentu Pavla Gotscha z marca 1678: „*I upraszam na ostatku, aby ten*

⁴⁴ V mene svätej Trojice, Boha Otca, Syna a Ducha Svätého. Amen. Ježiš, Mária, zmiluj sa nad nami. V tomto svätom mene môj testament a moja posledná vôľa, keď som ešte na tele i na duši zdravá a pri sile, bdela pri rozume a pamäti. Začnem teda s mojou časťou v mojom záвете zanechanou v blahej pamäti mojim milovaným rodičom a naložím s ňou podľa mojej vlastnej, nie nanútenej vôle, bez akéhokoľvek presviedčania. A pretože od môjho narodenia počas môjho života nemala som žiadnej útechy a pomoci (okrem môjho rodiča) a obzvlášť pani sestra by ma bola v lyžičke vody utopila, ak by som pri nej v Sliezsku zostala, keď som už od pani matky nemohla viac vydržať pokárania za krádež, hoci som bola nevinná. – voľný preklad P. K.

⁴⁵ A pre lepšie varovanie, kto by sa mojej poslednej vôli priecil, tých všetkých na strašný súd Boží volám a neprestanem prosiť o pomstu, až kým sa nebudú musieť dostaviť pred Boží tribunál. – voľný preklad P. K.

⁴⁶ Ak by sa niekto mojej poslednej vôli protivil, toho na strašný súd Boha najvyššieho, Trojice najsvätejšej a všetkých svätých pozywam, po druhé vravím, že ho pozywam a po tretíkrát ho pozywam. – voľný preklad P. K.

*testament był w xięgi mieyskie zapisany y introdukowany, takže pieczęcią mieską potwierdzony.*⁴⁷ (Marcinová – Žarnovský, 2016, s. 218).

3 Záver

Ako vo svojej štúdií uvádzal R. Krajčovič, texty testamentov sú oproti iným historickým textom patriacim k administratívne štýlu „síce monolitné, no čo do kompozície i jazykovej stavby zložitejšie a majú aj svoje špecifické zvláštnosti“ (Krajčovič, 1978, s. 195). Z hľadiska makrostratégie tu možno dominantne nájsť prelínanie sa explikácie a deskripcie. Pritom v rámcových častiach (úvod a záver) je prítomná hlavne explikácia a v jadrovej časti deskripcia. Len výnimočne sa v testamente objavuje naračná zložka, napríklad v prípadoch, ak testátor/testátorka do testamentu vloží „dejovú“ pasáž, ktorá má ilustrovať alebo vysvetľovať niektoré z jej rozhodnutí. Podľa J. Mistríka (1997) sa explikácia vyznačuje vlastnosťami, ako sú kohéznosť textu, sukcesívnosť komponentov textu, gnómickosť a objektívnosť textu. V analyzovaných častiach (arenga, sankcia a začiatok dispozície) sa tieto znaky uplatňovali najvýraznejšie – badateľná bola sukcesívnosť, vyplývajúca z logickej a časovej postupnosti – najprv smrť (opustenie hriešneho sveta) a potom posmrtný život, resp. aj z ideologickej následnosti (najprv starosť o nesmrteľnú dušu a potom o smrteľné telo). Podobne typickou je aj gnómickosť textu prítomná hlavne v pasážach odvolávajúcich sa na Bibliu, teda vyplývajúca z nadčasovosti a „večnosti“ proklamovanej kresťanskou ideológiou o nesmrteľnosti duše. Najmenej je v texte prezentovaná objektívnosť, v rámci ktorej sa síce vyskytujú a využívajú presné fakty a pojmy, ale nie je prítomná osobná nezaangažovanosť. Naopak, analyzované časti vykazujú vysokú mieru subjektívnosti spôsobenej témou, ktorá sa existenčne týka autora testamentu.

Deskripcia, dominantná v jadrovej časti (dispozícii), je podľa J. Mistríka (1997) manifestovaná inkohéznosťou textu, enumeratívnosťou a komutabilitnosťou komponentov textu, gnómickosťou textu a objektívnosťou prítomnou v texte. V závislosti od špecifického charakteru testamentu sú niektoré z týchto znakov mierne oslabené. Inkohéznosť a enumeratívnosť je v niektorých textoch silnejšia, hlavne ak ide o striktné vypočítavanie a opis dedičných položiek, v iných prípadoch (výnimočne) z hľadiska štruktúry textu sú tieto znaky čiastočne zastreté. Enumerácia tu často podlieha už spomínanej hierarchizácii: najprv sakrálne, potom profánne, najprv blízki príbuzní, potom vzdialenejší, následne priatelia a napokon chudobní. V rámci menších celkov môže dochádzať ku komutabilitnosti jednotlivých komponentov opisu, no v rámci celej dispozície to nie je možné práve z hľadiska zaužívanej dobovej ideologickej a príbuzenskej štruktúry.

V dispozícii je na jednej strane prítomná gnómickosť vyplývajúca z relatívnej časovej neobmedzenej platnosti testamentu, ale zároveň je prítomná aj aktuálnosť – z Mikovej perspektívy (1973) ide o časovú, priestorovú a vecnú bezprostrednosť zobrazovaného, ktorá je dokumentovaná napr. preferenciou využívania prezenty foriem slovesa. Rovnako aj miera subjektívnosti a objektívnosti sa mení na základe osobnej zaangažovanosti testátora pri tvorbe testamentu.

V prípade jednotlivých výrazových zložiek testamentu sme uvažovali o emotívnosti či emocionálnosti textu, ktorá ako „najvyšší stupeň subjektívnosti výrazu spočíva vo vyjadrení citov v reči“ (Miko – Popovič, 1978, s. 169), pričom z hľadiska Mikových výrazových kategórií (1973) sa tu pomerne často vyskytuje kontrastnosť založená na protiklade dvoch výrazových kvalít, zážitkovosť, figuratívnosť, expresívnosť a pátos. Samotný text testamentu, ako sme už

⁴⁷ Nakoniec by som chcel požiadať, aby ten testament bol zapísaný a uvedený v mestskej knihe, tiež potvrdený mestskou pečatňou. – voľný preklad P. K.

uviedli, varíruje medzi kategóriou operatívnosti a ikonickosti, resp. v rámci dominantnej kategórie operatívnosti sa parciálne objavujú výrazné prvky ikonickosti.

Literatúra:

Encyclopaedia Beliana. Arenga. [Cit. 2022-19-06.] Dostupné na internete:

<<https://beliana.sav.sk/heslo/arenga>>

KLEŇOVÁ, V. (2013): Favortestamenti a ne/určitosť prejavu vôle. In: *Právnik. Teoretický časopis pro otázky státu a práva*, 7, s. 664–676.

KLINGOVÁ, J. (2018): Emócie a emocionálnosť v mediálnej interakcii (so zameraním na jazyk mediálneho športu). In: *Jazykovedný časopis*, 69/2, s. 141–174.

KRAJČOVIČ, R. (1978): O štýloch slovenčiny v predpisovnom období. In: J. Mistrík (ed.): *Studia Academica Slovaca* 7. Bratislava: ALFA, s. 183–199.

KUCHÁR, R. (1998): *Právo a slovenčina v dejinách*. Budmerice: Vydavateľstvo Rak.

LUBY, Š. (2002): *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: IURA EDITION.

MAJTÁN, M., ed. (1991): *Historický slovník slovenského jazyka. I. A – J*. Bratislava: Veda.

MARCINOVÁ, F. – ŽARNOVSKÝ, P. (2016): *Kniha testamentov mešťanov mesta Stará Ľubovňa 1660 – 1747*. Stará Ľubovňa: Ľubovnianske múzeum – hrad v Starej Ľubovni.

MAREŠ, F., ed. (1908): *Prokopa písaře Nového Města pražského Praxis cancellariae*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

MIKO, F. (1969): *Estetika výrazu. Teória výrazu a štýl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

MIKO, F. (1973): *Od epiky k lyrike. Štylistické prierezy literatúrou*. Bratislava: Tatran.

MIKO, F. – POPOVIČ, A. (1978): *Tvorba a recepcia*. Bratislava: Tatran.

MISTRÍK, J. (1997): *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

PLESNÍK, L. et al. (2011): *Tezaurus estetických výrazových kvalít*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

Občiansky zákonník. [Cit. 2022-30-08.] Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/>>

Sväté písmo Starého i Nového Zákona (2007). Trnava: Spolok svätého Vojtecha.

ŠVECOVÁ, A. (2012): Mestský závet a jeho právne uchopenie v novovekom práve platnom na Slovensku. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 20/3, s. 257–266.

Summary

Stylistic analysis of the testaments from Stará Ľubovňa with the focus on the emotivity of the texts

The study brings the stylistic analysis of *The Book of Testaments of the Townsmen from Stará Ľubovňa 1660 – 1747*, which represents one of the few well-preserved archived sources from the town Stará Ľubovňa. The manuscript contains 49 testaments, inventories and confirmations of testaments and it represents the source of information about the life of the testaments' creators. At the same time, it brings the details on the way of life in the contemporary society, the ownership and family conditions as well as on the character of the language used in the given period on the Slovak-Polish border. The study concentrates on the compositional and content analysis of the individual testaments and it also draws attention to the specificities which are typical of these genres belonging to the administrative style. The analysis focuses on the category of emotivity which influences the overall character of the text and on the modifications towards the iconicity of the text. The final part brings the evaluation of the analysed phenomena emerging dominantly from the textual macro strategy and it reveals the hybrid nature of the texts.